

קול צופיין

קול צפ"ר נשאו קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1057

בהעלותך תשב"א השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

וְאֵנִי אֶהְיֶה לָּהּ חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ

שומרי חומות ירושלים

חרב ירושלים

הרבה אנשים נדהמו לראות את עוצמת השנאה של הפורעים מערביי ישראל ששרפו בתי כנסת ובתי ספר, זרקו בקבוקי תבערה לתוך בתים ועשו לינץ' בעוברי אורח. גם בלוד וגם בחיפה קראו הערבים "בדם ואש נפדה את פלסטין", כשהדם הוא הדם שלנו, האש היא האש שהם מציתים, ופלסטין היא כל ארץ ישראל. יותר נדהמו האנשים מכך שאף אחד מהנהגה הערבית לא גינה את הפרעות ולא הסתייג מהשנאה התהומית שהביעו המתפרעים. אבל האמת היא שהשנאה הזאת לא מתפרצת בפעם הראשונה, ואם היינו מקשיבים להם ולא לסיפורים שסיפרנו לעצמנו, היינו נערכים אליה מבעוד מועד.

האמת של ועדת המעקב

ועדת המעקב העליונה, ביחד עם כל ראשי הרשויות הערביות בישראל, הוציאה לפני 15 שנים חוברת שבה הם כותבים במפורש כי היהודים הם כובשים שהשתלטו בכוחנות על פלסטין שלא שייכת להם. מבחינתם ארץ ישראל כולה, ולא רק יהודה ושומרון, כבושה תחתינו, במאמר זה הם מצהירים כי הם ערבים פלסטינים שהופרדו בהפרדה מלאכותית על ידי ישראל בשנת 1948, ולכן הם לא רואים את עצמם כערבים ישראלים אלא הם עם אחד עם ערביי עזה וערביי יהודה ושומרון ושותפים למאבקם.

נאמנים לדרכים ביקרו חברי הכנסת וכל חברי ועדת המעקב העליונה את כל המחבלים הישראלים שמשתחררים מהכלא. הם תומכים במשפחותיהם כאילו הם לוחמים שנפצעו או מתו במאבק שלהם על המולדת, ומעניקים לרוצחים ולסייענים יחס ששמו רק לכוכבים. בכך הם מלבים את השנאה והרצחנות כלפי יהודים במדינת ישראל.

דין נצרים כדין תל אביב

המחשבות שאנחנו מטפחים על כך שערביי ישראל ישתלבו בינינו הן אשלויות שלנו. הנציגים שנבחרו על ידהם אומרים בצורה הכי מפורשת

את ההפך הגמור. כל האמירה כי אם ניתן להם תנאים והשכלה הם יזנחו את הזהות הפלסטינית זו אשליה שאנחנו מטפחים. כל המחשבה כי אם נתן להם חלק מהארץ הם יוותרו על החלק האחר זה דמיון שלנו. לפי הגדרתם אין שום הבדל בין תל אביב לאלון מורה. הנציגות הרשמית שלהם אומרת הפוך. הם לא מכירים במדינת ישראל, הם רוצים את זכות השיבה. מה לא ברור?

כשנשיא המדינה מכריז אחרי האמירה המפורשת הזאת כי מדינת ישראל כוללת ארבע שבטים, החרדי, הדתי, החילוני והערבי, הוא כופה עליהם זהות שהם לא רוצים בה. והגרוע מכל, הוא מטפח אשליה מסוכנת אצל היהודים שלא קראו את הדברים שהערבים אומרים בצורה הכי מפורשת. האשליה שהוא ואחרים טיפחו התפוצצה בקול רעש גדול במהומות שעשו ערביי ישראל במתואם עם החמאס, שניסה להרוג כמה שיותר ישראלים בלי שום אבחנה. במתואם עם החמאס השתוללו הערבים בכל הערים המעורבות וצעקו "חייבר חייבר יא יהוד, גייש מוחמד סופ יעוד" שפירושו: זכרו את חייבר חייבר, יהודים, צבא מוחמד עוד יחזור. להזכירנו בחייבר טבח צבא מוחמד ביהודים ואליו מייחלים ערביי ישראל שיחזור.

אין התנתקות מהטרור

חשוב שנוכח כי המערכה הזאת מול החמאס היא המערכה הרביעית מאז ה"התנתקות". גם פה אנחנו בתדהמה, חשבנו שהתנתקנו ולא ירו טיל אחד מנעה, ובפועל יצרנו ארבע מלחמות זוטא שבהן נורו עשרות אלפי טילים על תושבי אשדוד, אשקלון, באר שבע, תל אביב, ירושלים, שדה התעופה לוד וכל מרכז הארץ. גם בין המערכות הללו הם יורים טילים ומציתים את השדות ונלחמים בנו בזירה הבין-לאומית.

איפה טעינו?

הטעות הייתה שלא הקשבנו להם ולא הקשבנו למה שאמרה התורה. הקשבנו לדמיונות שלנו. התורה אמרה: "וְהוֹרֵשְׁתֶּם אֶת כָּל יְשֵׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאֶבְדְּתֶם אֶת כָּל מִשְׁכֵּי־תֵיבֶתְכֶם וְאֶת כָּל צִלְמֵי מַסְכֹּתֶם תִּאבְדוּ וְאֶת כָּל בְּמִזְבְּוֹתֵי תִשְׁמְדוּ". פירושו גירוש יושבי הארץ הנוכחים (רש"י). "וְהוֹרֵשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ וְיִשְׁבְּתָם בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ אֲתֶה" (במדבר לג נב). זו מצוות כיבוש הארץ "שלא נניחה ביד זולתנו מהאומות או לשממה" (רמב"ן).

בפילגש בגבעה. כך קורה לשבט מנשה, זבולון, אשר, נפתלי, אפרים ודן. ישראל לומד מהכנעני.

בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו

מלאך ה' בא לעם ישראל אחרי מות יהושע ומזוהר אותם מראש כי השארת הנוכרים בארץ ישראל תביא עליהם צרות, ואם זה מה שהם רוצים - הם יקבלו. "ויַעַל מִלְאֲכֵי ה' מִן־הַגִּלְגָּל אֶל־הַבְּכִים וַיֹּאמְרוּ אֲעֹלָה אִתְּכֶם מִמִּצְרַיִם וַאֲבִיָּא אִתְּכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם וַאֲמֹר לֹא־אֶפְרָ בְרִיתִי אִתְּכֶם לְעוֹלָם: וְאַתֶּם לֹא־תִכְרְתוּ בְרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַזֹּאת מִזְבָּחוֹתֵיהֶם תִּתְצוּן וְלֹא־שִׁמְעֶתֶם בְּקוֹלֵי מַה־זֹּאת עֲשִׂיתֶם". לא עשיתם כן ולכן ה' יולך אותם בדרך שהם החלו ללכת בה, "וַיָּגַם אֱמֶרְתִּי לֹא־אֶגְרֹשׁ אֹתְכֶם מִפְּנֵי וְהָיוּ לְכֶם לְגֹיִים וְאַלְהֵיהֶם יִהְיוּ לְכֶם לְמוֹקֵשׁ". כאן מתחילים בני ישראל לבכות. "וַיְהִי כַּדְבָר מִלְאֲכֵי ה' אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאָרוּ הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ: וַיִּקְרְאוּ שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בְּכֶם וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם לַה' (שופטים ב). הם מבינים שהם הביאו את הצרה הזאת על עצמם, אבל לא מצליחים להיחלץ ממנה עד שבא דוד.

ממשיכה התורה ומזוהרה כי אם נחליט להשאיר נוכרים בארץ הם יציקו לנו: "וְאִם לֹא תוֹרִישוּ אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה אֲשֶׁר תוֹתִירוּ מִהֶם לְשָׂמִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינִים בְּצַדִּיקֵיכֶם וְצָרְרוּ אִתְּכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ". הסביר אור החיים "פרוש לא מלבד שיהיוקו בחלק מהארץ שלא יקיים בו, אלא גם חלק שזקיקים בו אתם וישבתם בו, וצרו אתכם על חלק שאתם יושבים בו, לומר קומנו צאו ממנו".

חשבנו את עצמנו חכמים מהתורה, חשבנו שאם ניתן לערבים חלק מנחלת האבות בהסכמי אוסלו יהיה שקט ונבנה "מזרח תיכון חדש". אם נעשה "התנתקות" עזה תהיה "סינגפור של המזרח התיכון", והאשליה התנפצה לנו בפנים. כתוצאה מהסכמי אוסלו נרצחו אלפים, וכאמור מאז "ההתנתקות" היו ארבע מערכות מלחמתיות. מסתבר שהניתוח של בורא העולם מלפני אלפי שנים מדויק יותר מניתוח של כל המומחים שחיים היום. על כן צריך להפנים את התובנה הזאת לכל מהלך עתידי, ובוודאי ביחס לערביי ישראל.

המעוות בדור שאחרי יהושע

על נסיון שפבל יום עמנו

כיפת שמיים וכיפת ברזל

למרות חלקנו באשמה שלא שמענו לקול ה' ועשינו את הסכמי אוסלו ואת ההתנתקות, אלוקים לא עוזב אותנו ועוזר לנו עזרה גדולה. במלחמה הזאת נורו 4,200 טילים לעבר ערי ישראל, מתוכם שליש נפלו בתוך שטחי עזה. חלק נפלו בשטחים פתוחים וחלק יורט על ידי כיפת ברזל. התרגלנו שכך הם הדברים, אבל באמת זה ניסי ניסים. אנחנו העם היחידי על פני הגלובוס שהצליח לפתח כיפת ברזל. זה פלא עצום שחייבים להודות עליו.

אבל האמת היא שגם לפני כיפת ברזל הייתה כיפת שמיים שהגנה עלינו. כשהחזיבאללה ירה במלחמת לבנון השנייה 460 טילים לצפת ורק אדם אחד נהרג, הפלא היה גדול. לכל הצפון ירה החזיבאללה 3,200 טילים שכתוצאה מהם נהרגו 44 אנשים, חצי מהם ערבים. חבר הכנסת עזמי בשארה התנדב לעזור לחזיבאללה לכוון יותר טוב את הטילים לעבר יהודים, התגלה וברח.

גם במלחמת המפרץ ראינו את ההגנה המופלאה על עם ישראל. 39 טילי סקאדים ענקים נורו מעירק לעבר מרכזי הערים בישראל, הרסו קניונים שלמים ובאופן פלא נהרג רק אדם אחד. כשבסעודיה נפל טיל כזה על מבנה אמריקני נהרגו עשרות אנשים. מה קורה פה?

ויפקח ה' את עיני הנער

מלחמת ארם וישראל

אנחנו יודעים שה' מתהלך בקרב מחננו להצילנו, אלא שלפעמים אנחנו לא נוהגים כראוי והוא מסלק את עצמו מאיתנו. אבל בדורנו אנחנו רואים את השמירה עין בעין. על השמירה הזאת מסופר סיפור חשוב בספר מלכים (ב פרק ו, ח-כד) שם מתואר מלך ארם שכונח מארבים לצבא ישראל, ואלישע הנביא מזוהר שוב ושוב את יהורם שלא להיכנס למארב. מלך ארם חושד שיש מרגל במטה שלו. "ויַסְעַר לֵב מֶלֶךְ־אֲרָם עַל־הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּקְרָא אֶל־עַבְדּוֹ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הֲלוֹא תִגִּידוּ לִי מִי מִשְׁלַחְנֵי אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל". והם אומרים לו אין פה מרגל, "כִּי־אֲלִישַׁע הַנְּבִיא אֲשֶׁר בִּישְׂרָאֵל יֹאדֵל לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבָר בְּחֶדֶר מִשְׁפַּחָּךְ".

פרשת ציצית
באה אחרי חטא המרגלים שבו המרגלים רואים את הענקים ולא פותחים את עיני השכל לזכור את הניסים שהיו ביציאת מצרים ומלווים אותם כל הזמן במדבר. אם הם היו חושבים - הם היו רואים את נוכחות ה' בקרב המחנה. במיוחד שיש בניהם עמוד ענן ועמוד אש

פי ה' אלהיכם הוא הנלחם לכם כאשר דבר לכם יהושע חושש מהאשליה האלה ולכן הוא אוסף "לְכָל־יִשְׂרָאֵל לְקָנוֹ וּלְרַאשׁוֹ וּלְשִׁטְרוֹ וּלְשִׁטְרוֹ" בסוף ימיו ואומר להם כבשתם שבעה "גוים גדלים ועצומים ואתם לא־עמד איש בפניכם עד היום הזה" (יהושע ג). היהירו לא להיכנס לזחיות שאתם כבשתם בכוחות עצמכם. "איש־אחד מכם ירדף־אלף כן ה' אלהיכם הוא הנלחם לכם כאשר דבר לכם". תזכירו לעצמכם כל הזמן כי הניצחון הוא מה' שנותן לכם כוח ותמלוא אהבת ה' "וַיִּשְׁמְרֶתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם".

כששוכחים את ה' הנותן כוח לעשות חיל, מרגישים גיבורים גדולים, באה הזחיות ועושים שטויות. משאירים את הערבים בארץ ישראל ומטפחים אשליה מתקוות שהם יעריצו את הגבורה וההצלחה שלנו והיו חלק מאיתנו, ולא מבינים שהם צוברים קנאה ושנאה שרק הולכת ומתעצמת. "יָדוּעַ תִּדְעוּ כִּי לֹא יוֹסִיף ה' אֱלֹהֵיכֶם לְהוֹרִישׁ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֵיכֶם וְהָיוּ לְכֶם לְפָח וּלְמוֹקֵשׁ וּלְשִׁטְט בְּצַדִּיקֵיכֶם וְלִצְנִינִים בְּעֵינֵיכֶם עַד־אֲבַדְדֶם מֵעַל הָאָדְמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לְכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם" (יהושע כג).

למה בתקופת השופטים חוזרים ישראל לסורם שוב ושוב?

תקופת יהושע אורכת 27 שנה, והם לא טועים בטעות הזאת כל כך בזכות יהושע והזקנים. תקופת השופטים אורכת למעלה מ-250 שנים שבהן עם ישראל נכשל פעם אחר פעם, עובד עבודה זרה ומשתעבד לגויי הארץ, "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַרְעָה בְּעֵינֵי ה' וַיַּעֲבְדוּ אֶת־הַבְּעָלִים". ה' מפיל אותם בידי האומות, שמנצלות ומשועבדות אותם. וַיִּחְרַף־אף ה' בִּישְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם בְּיַד־שָׂטָיִם וַיִּשְׁסוּ אוֹתָם וַיִּמְכְּרֵם בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם מִסְּבִיב וְלֹא־יָכְלוּ לְעֹד לְעַמּוּד לְפָנֵי אוֹיְבֵיהֶם". עד שמגיע שופט שמחזיר את עם ישראל לתלם והם נושעים. אחרי מותו הם חוזרים לסורם ונפלים, ושוב קם שופט ומחזירם למוטב ונושעים. למה הם חוזרים כל פעם לסורם?

התשובה: גויי הארץ

ההסבר נמצא בתחילת ספר שופטים, שם כתוב כי עם ישראל לא הוריש את הכנענים יושבי הארץ. "וַיְהִי ה' אֶת־הַיְהוָה וַיִּרְשׁ אֶת־הָהָר כִּי לֹא הוֹרִישׁ אֶת־יֹשְׁבֵי הָעֵמֶק כִּי־רָכַב בָּרָזָל לָהֶם". הם לא מבינים כי ה' שעור להם בהר יכול להתגבר גם על רכב הברזל של יושבי העמק. "וְאֶת־הַיְבוּסִי יָשַׁב וַיְדוּשְׁלָם לֹא הוֹרִישוּ בְּנֵי בְנִימִן וַיִּשַׁב הַיְבוּסִי אֶת־בְּנֵי בְנִימִן בַּיְדוּשְׁלָם עַד הַיּוֹם הַזֶּה". יושבים ביחד עם היבוסים, לומדים מהם ועושים כמעשיהם

מלך ארם בחכמתו הרבה הולך לתפוס את אלישע הנביא בדותן "וישליח שפחה סוסים ורכב ותיל כבד ויבאו לילה ויקפו על העיר". בבוקר קם הנער של אלישע, רואה את צבא ארם ונבהל. אלישע מרגיע אותו "ויאמר אליתיא כי רבים אשר אתנו מאשר אותם". הנער לא נרגע ואלישע מתפלל "ויאמר ה' פקחני את עיני ויראה ויפקח ה' את עיני הנער וירא והנה הָרֹךְ מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע". מה עושים סוסי האש ורכבי האש, האם הם מועלים באש את צבאו של מלך ארם? לא. הם מסייעים לפעולה שנראית על פניה טבעית.

רואה ואינו יודע מה הוא רואה

אלישע מתפלל "הֲרָאָה אֶת־הַגּוֹיִהָזָה בְּסוּנְרָיִם". שרואים ולא מבינים מה רואים (רשי"י). אלישע ניגש למצביא הנוכרי שעניו פקוחות וליבו אטום "ויאמר אלָהֶם אֲלֵישֶׁע לֹא זֶה הַדָּרָךְ וְלֹא זֶה הָעִיר לְכֹו אַחֲרַי וְאוֹלִיכָה אֶתְכֶם אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר תִּבְקָשׁוּן וְיִלְךְ אִתְּכֶם שְׁמֹרֹנָה" המצביא מארם הולך אחריו לתוך המלכודת בשומרון. "ויֵהִי כְּבָאֵם שְׁמֹרוֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵישֶׁע ה' פִּקַּח אֶת־עֵינַיִךְ אֶלָּה וְרָאוּ וַיִּפְקַח ה' אֶת־עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה בְּתוֹךְ שְׁמֹרוֹן".

אם הנער לא היה רואה את רכב האש, הוא היה חושב שאלישע מצליח להונות את מפקד צבא ארם ולהוביל אותם בתרגיל מחוכם למארב בשומרון. הכול נראה כל כך מחוכם וטבעי. אותו דבר היה יכול לחשוב כל מי שראה את תושבי סדום מסתובבים ולא נכנסים לפתח ביתו של לוט. הוא לא מבין שהם פשוט לא רואים אותו מול עיניהם. כי המלאך היכה אותם בסנוורים.

נער אלישע כמשל לימינו

כדי שלא נהיה כמו אותו הנער שרואה רק חלק מהתמונה ולא מבין מה נסתר מעיניו, ננסו כעת להסתכל שנית על מלחמת העצמאות שבה בורחים כל תושבי הארץ הערבים בבהלה ועוזבים בתים מלאים כל טוב, כשהם בעמדה צבאית הרבה יותר טובה מזו של היהודים שנלחמו נגדם בידיים חשופות. תשאלו את עצמכם מאיפה היה ליהודים אומץ לרדוף אחרי הערבים הרבים מהם. מאיפה בא לערבים הפחד לברוח מפני המעטים מהם. אם לא רכב האש וסוסי האש שגורמים לאנשים לעשות מה שמתאים לתוכניות של הקב"ה ולהצלחת ישראל.

תחשבו על מלחמת ששת הימים שבה ה' סימא את עיני המצרים לא לראות את 190 המטוסים הישראליים שמגיעים לתוך מצרים. כמובן שישראל עשתה כל שביכולתה להסוות את הגעתם, אבל היום כבר ידוע שהרדאר של הירדנים גילה את המטוסים הישראליים הממריאים והם דיווחו למצרים, והמצרים לא קלטו את השרד בגלל טעות. לא ברור למה הירדנים לא הודיעו למצרים בטלפונים ובאמצעים אחרים את הידיעה הקריטית הזו, אלא אם כן אתה מבין שיש פה התערבות נסתרת מלמעלה. תחשבו על הטייסים המצרים ששמרו כל יום על דרך הים המובילה מישראל למצרים. בדיוק באותו יום התעוררו הטייסים מאוחר ולא גילו את המטוסים הישראליים. אנחנו מסבירים לעצמנו את הכול בהגיון ושוכחים שיש פה מישהו שעוזר וצריך לומר לו תודה ולהשיב לו אהבה. אם נזכור כי יש פה רכש אש וסוסי אש שאינם נראים נבין את הבריחה הגדולה של כל הצבא המצרי ביום השני של ששת הימים. בהלה גדולה שתפסה בשבע דיוויזיות שכללו אלף טנקים מצרים חדישים שכולם ברחו בריחה לא מובנת. ממש כמו שהיה להם בתש"ח בצומת הנקרא עד היום על שם הבריחה הזאת "צומת עד הלום".

גם אם אלישע לא נמצא לידינו לפקוח לנו את העיניים, אנחנו חייבים להבין מעצמנו שיש מי שנלחם בתוך מחנה ישראל. "כי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחַנְךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אִיְבֹךָ לְפָנֶיךָ" (דברים כג טו). וכל רכבי האש וסוסי האש של מעלה מצטרפים אליו.

מי שרוצה להשלים עם נוכחות עם ישראל בארץ ישראל ויקבל עליו להיות גר תושב כפי ההלכה - נשלים איתו. מי שירצה לעזוב את הארץ - נעזור לו. ומי שיישאר וירצה להילחם בנו - נילחם בו בכל הכוח שיש ברשותנו

עננים בחנוכת המשכן ועננים ביציאת מצרים

על העזרה הנסתרת או קוראים בפרשת "בהעלותך" כשהתורה מתארת את השראת השכינה בעם ישראל אחרי הקמת המשכן בא' ניסן. "ויביום הקים את המשכן פסה הענן את המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר: כן יהיה תמיד הענן כסננו ומראה אש לילה" (במדבר פרק ט טו). רבים שואלים מה חדש בעמוד הענן והאש האלה, הרי הם היו כבר ביציאת מצרים שנאמר: "וה' הלך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה" (שמות יג כא).

הסתלקו עננים בחטא העגל

הגר"א אומר שענני הכבוד שהיו ביציאת מצרים הסתלקו בחטא העגל. "לפי שכשעשו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן" (ראה תרגום בשר השירים "עד שיפוח היום נסו הצללים"). ובזה הוא מתרץ למה עושים סוכות לזכר ענני כבוד בתשרי ולא בניסן. "משה ירד ביום הכפורים, ולמחרת יום הכפורים ויקהל משה וצוה על מלאכת המשכן וזה היה בי"א תשרי, וכתוב 'והעם הביאו עוד נדבה בבקר בבקר' ב' ימים הרי י"ג בתשרי. ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשה את הזהב בנימן ומשקל. ובט"ו התחילו לעשות, ואז חזרו ענני כבוד. ולכן אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי" (הגר"א שיה"ש א, ד).

בחנוכת המשכן - עננים גלויים

אין ספק כי ענני הכבוד שבאו בט"ו בתשרי היו שונים מענני הכבוד שבאו בא' בניסן. בחנוכת המשכן נאמר שהעננים נראו לכל העם. "ויבס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן". ובהמשך "כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל ככל מסעיהם" (שמות מ לד-לח). כן כתוב גם בפרשת שמיני "וירא כל העם ויראו ויפלו על פניהם" (ויקרא ט). זו גם הייתה הבטחת ה' למשה אחרי העגל "נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו ככל הארץ".

אפילו הגויים ראו את ענני הכבוד הללו. "ויאמר משה אל ה' ושמעו מצרים כי העלית בלחך את העם הזה מקרבנו: ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עמד עליהם ובעמוד ענן אתה הלך לפניכם יומם ובעמוד אש לילה" (במדבר יד יג-יד).

עננים לא נראים - הגנה מאויבים

אבל העננים שהיו ביציאת מצרים היו עננים נסתרים רק לנביאים. כך היו גם ענני הכבוד שבאו בט"ו בתשרי. "ואף שהלך הענן לפניכם ביציאתו ממצרים לא היה אלא לשעתו עד הים וגם לא היה לעיני כל ישראל רק לפני הנביאים שבהם, משא"כ כאן" (אדרת אליהו שמות לד, ו).

העננים שאינם נראים שימשו להגנה מפני האויבים. כמו שכתוב בפסוק "ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם: ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה" (שמות יד ט). עליהם נאמר "ואשא אתכם על כנפי נשרים - כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמו ירוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותנן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשיתי כן, (שמות יד ט) ויסע מלאך האלהים וגו' (שם ט) ויבא בין מחנה מצרים וגו', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם".

